

Православният светоглед

Лекция на [йеромонах Серафим \(Роуз\)](#) (1934-1982), произнесена през август 1982 г. по време на посещението му в манастира "Св. Герман" в Платина, Калифорния.

- [1. Животът днес е станал ненормален](#)
  - [2. Два лъжливи подхода към духовния живот](#)
  - [3. Какво можем да направим?](#)
  - [4. Православният светоглед](#)
  - [5. Заключение](#)
- [Бележки](#)

Преди да започна своята беседа, искам накратко да обясня защо е важно да имаме православен светоглед и защо в наше време е много по-трудно да го придобием, отколкото в миналото.

В миналите векове - например в Русия през XIX в. - православният светоглед е бил съществена част от православния живот и се е поддържал от обкръжаващата действителност. Дори не е било нужно да се говори за него като за нещо отделно, защото всички са живеели по православному, в съгласие със заобикалящото ги православно общество и са имали православен светоглед, формиран от Църквата и обществото. В много страни дори самото държавно управление е изповядвало Православието; то е било център на обществената дейност и сам царят или владетелят исторически е бил първият православен мирянин, длъжен да дава на своите поданици пример за християнски живот. Във всеки град е имало православни храмове и в повечето от тях ежедневно сутрин и вечер е имало богослужения. Манастири имало във всички големи градове, в много от по-малките градове и извън техните предели, в села, в отдалечени и пустинни места. В Русия са съществували повече от хиляда официално учредени манастира, без да се броят множеството неофициални монашески общини. Монашеството е било общопризнат начин на живот. И наистина, в повечето семейства все някой - сестра или брат, чичо, дядо, братовчед или друг сродник - е бил монах или монахиня, да не говорим за другите разпространени тогава форми на православен живот - странничеството и юродството заради Христа. Целият начин на живот е бил проникнат от Православието, център на което, разбира се, е било монашеството. Православните обичаи са били част от всекидневния живот. Повечето хора обикновено четели православни книги. Всекидневието им

било трудно - те трябвало да работят много, за да преживеят, средната продължителност на живота не е била голяма, а смъртта - често срещано явление - и всичко това е подкрепяло учението на Църквата за реалността и близостта на отвъдния свят. Да живееш по православному при такива условия и да имаш православен светоглед е било всъщност едно и също нещо; ето защо за православния светоглед обикновено не е било нужно да се говори.

Но днес всичко е променено. Нашето Православие е само малък остров сред един свят, който действа според съвсем различни принципи, и с всеки изминат ден тези принципи все повече се променят към по-лошо и все повече ни отчуждават от Православието. Мнозина са подложени на изкушението да разделят своя живот на две рязко разграничени категории: от една страна, ежедневен живот с работата, със светските приятели и светските дела, а от друга - Православие, с което ние живеем в неделя и в другите седмични дни, когато намерим време за това. Но ако се вгледаме по-задълбочено, ще видим, че светогледът на такъв човек често представлява странна смесица от християнски и светски ценности, които на практика са несъвместими. Целта на тази беседа е да изясним по какъв начин живеещите в наши дни могат да направят светогледа си по-цялостен, т.е. да го направят изцяло православен.

Православието е живот. Ако не живеем по православному, ние просто не сме православни, независимо от това към какви вярвания се придържаме формално.

Животът в нашия съвременен свят е станал много изкуствен, много несигурен, много объркващ. Наистина Православието има свой собствен живот, но същевременно то не е толкова откъснато от живота на околния свят. Ето защо животът на православния християнин, дори когато той е наистина православен, не може по един или друг начин да не бъде повлиян от този живот. Но днес някаква несигурност и обърканост са проникнали дори в православния живот. В тази беседа ще се опитаме да разгледаме съвременния живот и православния начин на живот, за да видим как най-добре бихме могли да изпълним християнското си задължение да не живеем според духа на днешния свят дори в тези ужасни времена, и да имаме православен християнски възглед върху днешния живот, което ще ни позволи да оцелеем в тези времена и да запазим вярата си ненакърнена.

1. Животът днес е станал ненормален

Всеки, който сравни нашия съвременен живот с нормалния живот на хората в миналото - например в Русия или Америка, или в която и да било западноевропейска страна през XIX век - не може да не остане поразен от факта колко ненормален е станал животът днес. Самите понятия за авторитет и послушание, за приличие и вежливост, за начин на поведение в обществото и в личния живот - всички те рязко са се променили и са се обърнали с главата надолу; тук изключение правят само някои обособени, малобройни групи - обикновено християни от едно или друго изповедание, които се опитват да запазят своя т. нар. "старомоден" начин на живот.

Съвременният ненормален живот може да се окачестви като повреден, разглезен. Днес общо правило е да се държат със съвременното дете от най-крехката му възраст като със семейно богче: удовлетворяват капризите му, изпълняват желанията му, засипват го с играчки, развлечения, удобства, не го учат и не го възпитават в съответствие със строгите принципи на християнско поведение, а му дават да се развива натам, накъдето го влекат желанията му. Достатъчно е то да каже: "Аз искам!" или "Няма да направя това!", за да принуди "услужливите" си родители да преклонят глава пред него и да му позволят да прави каквото си иска. Вероятно това не става във всички семейства и през цялото време, но става доста често, за да се превърне в правило за съвременното възпитание на децата. Дори родителите, които имат най-добри намерения, не могат изцяло да избегнат това влияние. И даже ако те се стараят да възпитават детето строго, съседите непременно ще се опитат да направят обратното. Това трябва да се има предвид при възпитанието на детето.

Когато такъв човек порасне, той, естествено, се заобикаля със същото, с което е свикнал от детство: удобства, развлечения и играчки за възрастни. За него животът става постоянно търсене на "развлечения". Впрочем, самата дума "развлечение" някога е липсвала в речника: през XIX в. в Русия и във всяка сериозна цивилизована държава просто не биха разбрали какво означава тя. Животът днес е едно постоянно търсене на "развлечения", които дотолкова са лишени от сериозно значение, че един посетител от която и да е страна на XIX в., гледайки нашите популярни телевизионни програми, увеселителни паркове, реклами, филми и музика - т. е. почти всеки аспект на съвременната ни култура - би си помислил, че е попаднал в страната на някакви малоумници, загубили всякаква връзка с нормалната реалност. Често пъти ние не отчитаме това, защото живеем в същото общество и го приемаме като даденост.

Някои от неотдавнашните изследователи на нашия съвременен живот са нарекли днешната младеж поколението "всичко на мен!", а нашето време -

"век на нарцисизма", отличаващ се със самопоклонение и болезнен интерес към собственото "Аз", които са пречка за развитието на нормалния човешки живот. Други говорят за "пластмасова" вселена или свят на фантазията, в който днес живеят толкова много хора, неспособни да се изправят лице с лице или да се справят с реалността на заобикалящия ги свят или със собствените си вътрешни проблеми.

Когато поколението "всичко на мен!" се обръща към религията - едно често срещано явление през последните десетилетия - това обикновено е някаква "пластмасова" (неистинска - бел. прев.) или фантазърска форма на религия: религия на "саморазвитието" (където обект на поклонението си остава Аз-ът), религия на промиване на мозъците и контрол над мислите, на обожествени гурута [1] или свамита [2], на търсене на НЛЮ и "извънземни" същества, на ненормални духовни състояния и усещания. Тук ние няма да разглеждаме всички тези прояви, които на повечето от вас вероятно са добре познати, но по-нататък ще се спрем на това, как те влияят върху православния християнски духовен живот в наши дни.

Когато днес се опитваме да водим християнски живот, за нас е важно да осъзнаем, че светът, който е създал нашето разглежено време, предявява по отношение на душата свои изисквания - било в религиозния, било в светския живот - които трябва да бъдат наречени тоталитарни. Това лесно може да се види в получените широка популярност през последните години култове, които деформират душата и изискват тотално подчинение на самозван "светец". Това е също толкова очевидно и в светския живот, където човек се сблъсква не с отделни изкушения тук или там, а с постоянно състояние на изкушение под вид било на фоновата музика, която се чува навсякъде - в универсалните магазини, в учрежденията; било на пътеуказателни или рекламни пана по градските улици, на рок-музика, която достига даже до горските пътечки и палатковите лагери; било на телевизора, който често пъти става таен домоуправител, налагащ вкъщи съвременните ценности, мнения и вкусове. Ако имате малки деца, вие от опит знаете колко вярно е това: щом те видят нещо по телевизията, после е много трудно да оборваш новото мнение, което е било представено като най-авторитетно.

Посланието на всеобхватното изкушение, което напада днес хората (напълно открито в светските му форми и обикновено по-скрито в религиозните), е следното: живей за днешния ден, наслаждавай се, отпусни се, чувствуй се удобно. Зад това внушение се чува друг, по-зловещ обертон, който звучи открито само в официално атеистичните страни, изпреварили в това отношение с една крачка свободния свят. Наистина, ние трябва да осъзнаем, че това, което днес става навсякъде по света,

независимо дали зад желязната завеса, или в свободния свят, е много сходно. Съществуват само негови разновидности при сходни нападения, чиято цел е обсебването на душите ни. В комунистическите страни, където официално господства идеологията на атеизма, ви казват направо: забрав`и за Бога и за всякакъв друг живот, освен сегашния, изхвърл`и от живота си страха от Бога и благоговението пред светините, считай всички, които продължават да вярват по старому в Бога, за врагове, които трябва да бъдат унищожени. Като символ на нашето безгрижно, обичащо развлеченията и самопоклонническо време може да се вземе американският "Дисниленд" [3]. Не може да не видим зад него друг, позловещ символ, който показва накъде в действителност се движи поколението "всичко на мен": към Гулаг, към веригата от концлагери, която вече управлява живота на почти половината от населението на света [4].

2. Два лъжливи подхода към духовния живот

Но някой може да запита: какво общо има всичко това с нас, които се стараем да живеем като трезви православни християни? Наистина, то има много общо! Ние трябва да осъзнаем, че животът около нас, колкото и да е ненормален, е мястото, където започва нашият собствен християнски живот. Какъвто и да направим живота си, с каквото и истинско християнско съдържание да го изпълним, той винаги ще носи върху си нещо от отпечатъка на поколението "всичко на мен", и ние трябва да бъдем достатъчно смирени, за да си го признаем. Оттук именно ще започнем.

Съществуват два лъжливи подхода към живота около нас, които мнозина днес възприемат, смятайки, че това е начинът, по който трябва да постъпват православните християни. Единият подход, по-разпространеният, е просто да се върви в крак с времето: да се приспособяваме към рок-музиката, към съвременните моди и вкусове и към целия ритъм на нашия съвременен лудешки живот. Често пъти по-старомодните родители сами в малка степен влизат в допир с този живот и живеят повече или по-малко отделно свой собствен живот, но одобрително се усмихват, когато видят как децата им следват най-новите безумия и си мислят, че това е нещо безвредно.

Такъв подход е истинско бедствие за християнския живот, той е смърт за душата. Някои от тези хора все още успяват да водят външно порядъчен живот без борба с духа на времето, но вътрешно те са мъртви или умиращи и, което е най-жалко, техните деца заплащат за това с различни психически и духовни разстройства и болести, които все повече и повече се

разпространяват. Една от лидерките на сектата на самоубийците, която така потресно завърши съществуването си в Джоунстаун преди четири години, беше младата дъщеря на гръцки православен свещеник. Сатанистки рок-групи като "KISS" [5] са съставени от бивши руски православни юноши; по-голямата част от членовете на храма на сатаната в Сан Франциско, според неотдавнашно социологическо проучване, са православни момчета. Това, разбира се, са само няколко ярки примера; повечето православни младежи наистина не се отклоняват толкова надалеч - те само се смесват с обкръжаващия ги антихристиянски свят и престават да бъдат пример за каквото и да е християнство на околните.

Така не бива! Християнинът трябва да се отличава от света и най-вече от съвременния разкривен, ненормален свят, и това е едно от основните неща, които той трябва да усвои като част от своето християнско възпитание. Иначе няма смисъл да се нарича християнин, особено пък православен християнин.

Лъжливият подход от другата крайност може да бъде наречен лъжлива духовност. Тъй като преводните православни книги за духовния живот стават все по-достъпни и все по-често чуваме думи от речника на православната аскетика, нараства броят на хората, които говорят за исихазъм, за Иисусова молитва, за аскетически живот, за високи молитвени състояния и за най-възвишени свети отци - като св. Симеон Нови Богослов, св. Григорий Палама и св. Григорий Синаит. Да се знае за тази наистина възвишена страна на православния духовен живот и да се почитат великите светци, които на практика са го водели, е много хубаво. Но ако ние нямаме много реалистично и много смирено съзнание за това, колко далеч сме всички днес от живота на исихастите и колко сме неподготвени дори да се приближим към него, то интересът ни ще е само поредната изява на нашия вътрешен егоцентричен "пластмасов" свят. "Поколението "всичко на мен" става исихастко!" - ето какво някои се опитват да направят днес, но всъщност те само добавят към атракциите на Дисниленд своя нова игра, която наричат "исихазъм".

Сега книги на такава тема са много популярни. Всъщност, и някои римокатолици под православно влияние активно се занимават с тези въпроси и на свой ред оказват влияние върху други православни. Например йезуитският свещеник о. Джордж Малъни пише книги на тези теми, превежда св. Макарий Велики и [св. Симеон Нови Богослов](#) и се опитва да направи хората исихасти в ежедневието им живот. Те практикуват най-различни видове уединения, обикновено "харизматични", вдъхновяват се, както си мислят, от Светия Дух и се впускат във всякакви подвизи, които са ни известни от св. отци, но стоят много по-високо от

нашето духовно равнище. Тези увлечения са твърде несериозни. А дамата Катрин де Хек Доерти, (родена в Русия, а впоследствие станала римокатоличка), желаейки да въведе в живота тези неща, в книгите си "Пустиня" и "Мълчание" пише за тях по начин, по който могат да се рекламират само нови бонбони. Всичко това, разбира се, е крайно несериозно и е много трагично знамение на нашето време. Такива възвишени неща се използват от хора, които нямат и понятие за онова, което говорят. За някои от тях това е само навик или начин за прекарване на времето; за други обаче, които приемат нещата по-сериозно, това може да се превърне в голяма трагедия. Такива хора си мислят, че водят някакъв възвишен живот, а всъщност не са могли да решат дори собствените си вътрешни проблеми.

Позволете ми отново да подчертая, че трябва да се избягват и двете крайности - и светскостта, и "свръхдуховността". Това обаче не означава, че не трябва да си изградим реална представа за законните изисквания, предявявани към нас от света, или че трябва да престанем да почитаме великите отци исихасти и да употребяваме Иисусовата молитва съобразно с нашите обстоятелства и възможности. Всичко това трябва да го има, но то трябва да бъде на нашето равнище, да бъде по-реалистично. Работата е там, че за да оцелеем като православни християни днес е абсолютно необходимо да осъзнаем своето положение като такива, дълбоко да осъзнаем в какви времена живеем, колко малко в действителност познаваме и усещаме нашето Православие, колко сме далеч не само от древните светци, но дори от обикновените православни християни, живели преди сто години или дори само преди едно поколение, и колко много трябва да се смиряваме, та да запазим поне стремежа си да бъдем православни християни.

3. Какво можем да направим?

По-конкретно: какво можем да направим, за да придобием православно съзнание и разбиране и как можем плодотворно да го приложим в нашия живот? Ще се опитам да дам отговор на този въпрос в две насоки: първата се отнася до правилното възприемане на обкръжаващия ни свят, който повече от всякога досега в историята на християнството е станал наш съзнателен враг, а втората - до нашето възприемане на Православието, което, страхувам се, повечето от нас познават много по-малко, отколкото би следвало, много по-малко, отколкото трябва да го познаваме, ако искаме да го запазим.

Първо. Независимо дали искаме, или не, ние се намираме вътре в света (чието влияние силно се усеща дори в такова отдалечено място като нашия манастир) и трябва да гледаме на света и неговите изкушения прямо и реалистично, но да не му се поддаваме; в частност, трябва да подготвим нашата младеж за предстоящите ѝ изкушения и, тъй да се каже, да я ваксинираме против тези изкушения. Трябва да съзнаваме, че светът около нас рядко помага и почти винаги пречи на възпитанието на детето в истински православен дух. Ние трябва всеки ден да сме готови да отговорим на влиянието на света с принципите на здравето християнско възпитание.

Това означава, че всичко, което детето узнава в училище, трябва вкъщи постоянно да се проверява и поправя. Ние не бива да мислим, че онова, което му се преподава в училище, се ограничава с полезното или светското, но няма никакво отношение към неговото православно възпитание. Детето наистина може да придобие полезни умения и знания (макар че много училища в съвременна Америка позорно се провалят и в това отношение [...]), но дори да получи това, на него му се преподават и множество неправилни гледни точки и идеи. Основното отношение и оценка за литературата, музиката, историята, изкуството, философията, дори науката и, разбира се, за живота и религията, детето трябва да получи първо не от училището, защото оттам ще го получи примесено със съвременната философия; това детето трябва да научи най-напред от дома и от Църквата. В противен случай то ще получи неправилно знание за обкръжаващия ни свят, в който общественото образование в най-добрия случай е безразлично към вечните въпроси, а в най-лошия - открито атеистично и антирелигиозно. [...]

Родителите трябва да знаят на какво точно учат техните деца в различните общообразователни курсове и да коригират всичко това вкъщи, не само чрез откровено отношение по тези въпроси (най-вече между баща и син - нещо твърде рядко срещано в американското общество), но и като ясно подчертават неговия морален аспект - нещо, което днес напълно отсъства в общественото образование.

Родителите трябва да знаят точно каква музика слушат техните деца, какви филми гледат (а когато е необходимо - да слушат или гледат заедно с тях), какъв език употребяват другите в тяхната среда и с какъв си служат самите те. На всичко това родителите трябва да дават християнска оценка.

В домовете, където не достига мъжество телевизорът да бъде изхвърлен, той трябва строго да бъде контролиран и надзираван, за да се избегне отравящото въздействие на този апарат, който е станал главен

преподавател на антихристиянски оценки и идеи дори в семейството, особено сред младите.

Говоря за възпитанието на децата, защото именно тук светът нанася най-напред ударите си по православните християни и ги възпитава по своя образец. А създаде ли се веднъж у детето неправилно отношение, неговото християнско възпитание става двойно по-трудно.

Ала не само децата, но и всички ние стоим пред лицето на света, който се опитва да вложи у нас антихристиянски дух посредством училището, телевизията, киното, популярната музика и всякакви други средства, които ни обстрелват най-вече в големите градове. Ние трябва да разбираме, че онова, което ни засипва, произлиза от един източник, то има определен ритъм и определено послание: това е посланието на самопоклонението, на освобождаването от напрежение, на отпускането по течението, на живота за лично удоволствие, на отказа от всяка мисъл за отвъдното. И това ни се натрапва в различни форми - било чрез музиката, чрез киното, чрез телевизията, било чрез преподаването в училищата, чрез начина, по който се степенуват предметите, по който въвеждат децата в тях. Чрез всичко това на нас ни преподават нещо определено, а именно - преподават ни атеизъм. И ние трябва активно да се защитаваме чрез познанието какво именно светът се опитва да направи с нас и като формулираме и даваме гласност на нашия православен християнски отговор на всичко това.

Откровено казано, наблюдавайки как православните семейства живеят в съвременния свят и предават на децата си своето Православие, може да се каже, че в тази борба те по-често губят, отколкото печелят. Броят на православните християни, които запазват своето православно самосъзнание ненакърнено и не се променят по образца на съвременния свят, е наистина съвсем малък.

И все пак ние не трябва да гледаме на заобикалящия ни свят като на изцяло лош. В действителност, за да оцелеем като православни християни, ние трябва да бъдем достатъчно разсъдителни, за да използваме всичко положително в света за наша полза. Тук ще разгледам по-задълбочено няколко неща, които можем да използваме в помощ на формирането на православния си светоглед, макар че те наглед нямат нищо общо с Православието.

Дете, което от малко е научено на хубава класическа музика, чиято душа се е развивала под нейно влияние, няма да се подложи на изкушението на грубия ритъм и "посланията" на рока и на другите форми на съвременна псевдомузика в мярата, в която са подложени на нея децата, израснали без музикално възпитание. Класическото музикално възпитание, по думите на

някои оптински старци, очиства душата и я подготвя за приемане на духовни впечатления.

Дете, запознато с класическата литература, драма и поезия и усетило тяхното въздействие върху душата си, т.е. действително получило истинско естетическо наслаждение от тях, няма така лесно да стане привърженик на съвременните филми и телевизионни програми и на евтините романи, които опустошават душата и я отклоняват от християнския път.

Дете, което се е научило да вижда красотата на класическата живопис и скулптура, няма така лесно да се увлече по извращенията на съвременното изкуство и няма да бъде привлечано от безвкусните изделия на съвременната реклама и порнография.

Дете, което знае нещичко от световната история, особено за християнските времена, за това как са живеели и мислели хората, в какви грешки и клопки са попадали, когато са се отдалечавали от Бога и Неговите заповеди, и колко достоен за прослава живот са водели, когато са Му били верни, може критично да съди за живота и философията на нашето време и няма да започне сляпо да следва първата философска теория или начин на живот, с които се сблъска. Един от проблемите, които днес стоят пред образованието на децата, се състои в това, че в училищата вече не развиват чувство за история у децата. Това е много опасно и съдбоносно нещо - да бъде лишено детето от чувство за история. Това означава, че го лишават от възможността да взема пример от хората, живели в миналото. А историята, всъщност, постоянно се повтаря. Когато човек забележи това, на него му се иска да знае как хората са решавали своите проблеми, какво е ставало с тези, които са въставали против Бога, и с тези, които са поправяли живота си и са ставали изключения, давайки ярък пример, достигнал дори до наши дни. Чувството за история е много важно и то трябва да се предава на децата.

Общо взето, човек, който е добре запознат с най-добрите плодове на светската култура - която на Запад почти винаги е имала определено религиозно и християнско звучене - получава много повече възможности да води нормален плодотворен живот на православен християнин, отколкото онзи, който е запознат само със съвременната попкултура. Обърналият се към Православието направо от рок-културата и изобщо всеки, който мисли, че може да съчетае Православието с култура от този род, трябва да мине през много страдания, преди да успее да стане наистина сериозен православен християнин, способен да предаде своята вяра и на други. Без тези страдания, без това разбиране, православните родители ще възпитат деца, които сетне ще бъдат погълнати от

съвременния свят. Най-доброто от световната култура, усвоено по съответния начин, очиства и развива душата, а съвременната попкултура я обезобразява и деформира, пречи й пълно и нормално да отговаря на зова на Православието.

Затова в нашата битка против духа на този свят можем да използваме най-доброто, което ни предлага светът, за да отидем по-далеч от това най-добро. Защото, ако имаме достатъчно мъдрост, ще разберем, че всичко най-добро в света сочи към Бога и към Православието и ние трябва да се възползуваме от него.

4. Православният светоглед

Като заемем такава позиция - правилен поглед както върху доброто, така и върху лошото в света - ние можем да носим в себе си и да запалваме в другите светлината на православния светоглед, който е православен възглед върху целия живот, а не само върху тясноцърковните въпроси. Съществува неправилно мнение, за жалост твърде разпространено днес, според което, за да се спасиш, е достатъчно да изповядваш едно Православие, което се ограничава с църковното здание и формалната "православна" дейност от типа на молитва в определено време или прекръстване. В останалите неща, според това мнение, можеш да бъдеш като всички други и да участвуваш в живота и културата на нашето време без всякакви угризения дотолкова, доколкото не извършваш явен грях.

Всеки, който е разбрал колко дълбоко е Православието и каква всеотдайност се изисква от сериозния православен християнин, а също така какви тоталитарни изисквания предявява към нас съвременният свят, лесно ще разбере, че това мнение е погрешно. Човек или е православен по всяко време, всеки ден, при всяка житейска ситуация, или на практика изобщо не е православен. Нашето Православие се разкрива не толкова в строго религиозните ни възгледи, но във всичко онова, което ние правим и говорим. Повечето от нас почти не осъзнават християнската, религиозната отговорност, която носим за привидно светската страна на нашия живот. Човек с истински православен светоглед живее като православен във всички сфери на живота си.

Затова нека тук се запитаме: как можем във всекидневния живот да подхранваме и поддържаме своя православен светоглед?

Първият и най-очевиден начин е да бъдем в постоянно съприкосновение с източника на християнско подхранване, с всичко, което Църквата ни дава

за наша просвета и спасение: църковните служби и светите Тайнства, Свещ. Писание, житията на светците, писанията на светите отци. Разбира се, човек трябва да чете книги, които съответствуват на собственото му равнище на разбиране и да прилага църковното учение към обстоятелствата в собствения си живот. Тогава тези основни християнски извори ще дадат своя плод, като ни променят и ръководят по християнски.

Но често те не оказват върху нас пълно въздействие или пък изобщо не ни въздействуват, защото ние нямаме правилно християнско отношение към тях и към християнския живот, който те би трябвало да вдъхновяват в нас. Позволете ми сега да кажа няколко думи за това, какво следва да бъде нашето отношение, ако искаме да получим от тях истинска полза и ако те трябва да станат за нас основа на истински православен светоглед.

Преди всичко християнската духовна храна по самата си същност е нещо живо и питателно. Но ако отношението ни към нея е само научно и книжно, то ние няма да получим от нея ползата, която тя може да ни даде. Затова, ако четем православна литература или се интересуваме от Православието единствено с цел да придобием нови знания и да ги покажем пред другите, то ние не виждаме същността; ако изучаваме Божиите заповеди и каноните на Неговата Църква само за да постъпваме "правилно" и да осъждаме "неправилностите" на другите, ние не виждаме същността. Основните християнски извори трябва не просто да оказват влияние върху нашия начин на мислене, но непосредствено да се докосват до нашия живот и да го променят. По време на всяка велика криза на човешките дела - като критичните времена пред самите нас тук, в свободния свят - разчитащите на външно знание, на закони, канони и правилност, няма да могат да устоят. Силни ще се окажат онези, които чрез познанията върху Православието са придобили усет за това, кое е истински християнско; онези, чието Православие е вътре в сърцето им и е способно да се докосне и до други сърца.

Няма нищо по-трагично от това, да видиш човек, който е израснал в православна среда, има понятие от катехизис, чел е житията на някои светци, има обща представа за Православието, разбира донякъде службите и въпреки всичко това не осъзнава какво става около него. Такъв човек научава децата си да живеят двойствено: от една страна - както повечето хора в света, а от друга - така, както живеят православните християни в неделя или докато четат някакъв православен текст. Дете, възпитавано по такъв начин, едва ли ще избере православния начин на живот. За него Православието ще остане само една много малка частица от живота му, защото съвременният живот е прекалено съблазнителен и твърде много хора се стремят към него - той заема прекалено голяма част от днешната

реалност, разбира се, само ако човек не е бил предварително научен как да подхожда към него, как да се защитава от вредното му въздействие и как да се възползва от добрите неща в света.

Ето защо нашето отношение трябва да бъде трезво и предварително установено, т.е. да се прилага към реалните обстоятелства, а не да бъде плод на фантазия, на бягство от живота и отказ да се гледат в лицето често пъти неприятните факти от обкръжаващия ни свят. Прекалено възвишеното и витаещо из облаците оранжерийно Православие е неспособно да ни помогне във всекидневния живот, а още по-малко то може да помогне за спасението на хората около нас. Нашият свят е твърде жесток и със своята грубост ранява душите. Най-напред ние трябва да отговорим с реалистична християнска любов и разбиране, като оставим исихазма и висшите форми на молитва на онези, които са способни да ги приемат.

Нашето отношение не бива да бъде и егоцентрично, а да е обърнато към онези, които търсят Бога и се стремят към богоугоден живот. Сега навсякъде, където има по-голяма християнска общност, съществува изкушението тя да се превърне в общество за взаимни поздравления и възторзи от собствените добродетели и достижения, от външната и вътрешна красота на нашите църковни здания, от благолепието на нашите служби и дори от чистотата на нашето учение. Но истинският християнски живот, като се започне от апостолските времена, винаги е бил неотделим от приобщаването на другите към него. Православието именно затова е живо, защото свети на другите и няма нужда от учредяване на "мисионерски отдел"; огънят на истинското християнство се предава без такъв отдел. Ако нашето Православие е нещо, което пазим за себе си и с което се хвалим, тогава ние сме мъртви, които погребват своите мъртъвци (срв. Мат. 8:22), и точно в такова състояние се намират много от нашите православни енории, дори тези, в които има много младежи, разбира се, в случай че те не проникват в дълбочината на вярата си. Не е достатъчно да се каже, че младежите ходят на църква. Трябва да попитаме какво внасят те там и какво изнасят в себе си от храма. Защото ако те не възприемат Православието с целия си живот, тогава е напразно да се говори, че ходят на църква.

По същия начин към хората трябва да се отнасяме с любов, да им прощаваме. В живота на днешните православни християни е проникнало коравосърдечие: "Това е еретик, не се приближавай до него!", "Този май е православен, но не е съвсем сигурно." "А онзи там явно е шпионин!" Никой не отрича, че Църквата днес е обкръжена от врагове и че има хора, които са склонни да се възползват от нашето доверие. Но така е било от

апостолски времена и по принцип християнският живот винаги е бил малко рискован. Ала дори ако понякога ни използват и затова ние трябва да проявяваме бдителност, все пак не можем да се откажем от същностното си отношение - на любов и доверие, без които ще загубим една от най-важните основи на християнския си живот. Светът без Христа е недоверчив и студен, а християните, напротив, трябва да бъдат любещи и открити. В противен случай ние ще загубим в себе си солта Христова и, подобно на света, ще станем годни само да бъдем изхвърлени и тъпкани с нозе (Мат. 5:13).

Малко смирение в отношението ни към самите нас би ни помогнало да бъдем по-великодушни и да прощаваме грешките на другите. Ние обичаме да осъждаме другите за странностите на поведението им, наричаме ги "ку-ку" или "побъркани новообърнати". Наистина, трябва да се пазим от неуравновесени личности, които могат да нанесат голяма вреда на Църквата. Ала кой сериозен православен не е малко "побъркан"? Ние не се вменяме в рамките на този свят, а ако се вменяме в днешния свят, то вече не сме истински християни. Днес истинският християнин не може да се чувства в този свят у дома и не може да не изглежда за самия себе си и за останалите малко "побъркан". [...]

Затова да не се боим, че в света ще започнат да ни считат за малко "побъркани", но да продължаваме да обичаме и прощаваме по християнски - нещо, което светът никога не може да разбере, но от което самият той дълбоко в сърцето си има нужда и за което дори копнее.

Накрая, нашето християнско отношение трябва да бъде - изразявам се така поради липса на по-подходяща дума - невинно [6]. Днес светът високо цени изтънчеността, практическата светска мъдрост, "професионализма". Православието пък не придава на тези качества никаква цена, защото те убиват християнската душа. Но въпреки това тези качества днес непрестанно проникват в Църквата и в нашия живот. Колко често ни се случва да чуем, особено от ентузиазирани новообърнати, как искат да посещават големи центрове на Православието, катедрални храмове и манастири, където понякога се събират хиляди вярващи, навсякъде се говори на църковни теми и в крайна сметка човек може да усети колко важно нещо е Православието. Ако всъщност се вземе обществото като цяло, Православието днес е като капка в морето, но в тези големи храмове и манастири, сред толкова народ, наистина ти се струва, че Православието е преобладаващо. И колко често виждаш същите тези хора изпаднали в жалко състояние, след като са удовлетворили своето желание и са се върнали от "великите центрове на Православието"; виждаш ги унили и разочаровани, наслушали се на светски църковни сплетни, пълни с

осъждане и загрижени само за това как да бъдат "правилни", "точни" и обиграни по въпросите на църковната политика. С една дума, тези хора са загубили своята невинност, загубили са своята издигнатост над света, те са объркали посоката поради увлечението си по светската страна на църковния живот.

Това изкушение в различни форми се изправя пред всички нас и ние трябва да се борим с него, като не си позволяваме да придаваме твърде голямо значение на външните страни на Църквата, но като винаги се връщаме към единствено нужното (срв. Лука 10:42) - Христа и спасението на душите ни от този лукав род. Ние не трябва да затваряме очи пред онова, което става в света и в Църквата - трябва да го знаем заради самите себе си, но нашето знание трябва да бъде приложимо на практика, просто и нелукаво, а не многосложно и светско.

5. Заключение

На всеки православен християнин, който си дава сметка какво става наоколо, е ясно, че светът се приближава към своя край. Знаменията на времето са така очевидни, че би могло да се каже: светът стремително се руши.

Кои са тези знамения?

- Ненормалността на света. Никога такива налудничави и неестествени постъпки и прояви не са били приемани като нещо естествено, както в наши дни. Само погледнете заобикалящия ни свят: какво пишат по вестниците, какви филми показват, какво излъчват по телевизията, какво хората считат за интересно и развлекателно, на какво се смеят - всичко това е съвсем извратено. А има хора, които преднамерено прокарват всичко това, разбира се, заради своята собствена финансова изгода и защото модата е такава, защото съществува извратен копнеж по тези неща.

- Боевете и вестите за войни (Мат. 24:6), едни от други по-вледеняващи и безжалостни, но всички те бледнеят при заплахата от невъобразимата световна ядрена война, която може да започне само с натискане на едно копче.

- Повсеместни природни бедствия (срв. Мат. 24:7) - земетресения и поява на нови вулкани (най-новият от тях се образува недалеч от нас, в Йосемитския резерват в централна Калифорния) - бедствия, които вече променят характера на световния климат.

- Нарастващата централизация на информацията и на контрола над всяко едно отделно лице, процес, онагледен в частност чрез устроения в Люксембург гигантски компютър, способен да помести в себе си досиетата на всички жители на земята. Неговият кодов номер е "666", а онези, които работят с него, свойски го наричат "звяра". За да се облекчи работата на подобни компютри, американското правителство възнамерява да започне от 1984 г. издаване на чекове за социално обезпечаване на лицата с номерация (очевидно включваща кодовото число 666), която се отпечатва на дясната ръка или на челото - главното изискване по време на царуването на антихриста, според Откровението (гл. 13). Разбира се, това не означава, че първият, който получи печата 666, е антихристът или неговият слуга, но ако всички привикнат с това положение, кой ще може да се възпротиви? Отначало ви карат да свикнете, а сетне - да се поклоните на антихриста.

- Умножаване на лъжехристите и лъжеантихристите. Последният от кандидатите тъкмо това лято е похарчил вероятно милиони долари, за да рекламира по световната телевизия своето предстоящо идване, обещавайки когато дойде този момент да изпрати "телепатично съобщение" до всички обитатели на Земята. Освен окултните сили, които биха могли да бъдат въввлечени в подобна акция, вече ни е достатъчно известно за възможността да се подават неуловими от съзнанието сигнали по радиото и особено по телевизията, а също и за това, че днес всеки, който има достатъчно технически възможности, може да се вклини в нормалните радио- и телевизионни сигнали, въпреки че много закони забраняват подобни действия.

- Наистина зловещата реакция на новия филм "Извънземното", гледан и коментиран от цяла Америка. Този филм накара буквално милиони наглед нормални хора да изразят своята преданост и любов към героя, "спасителя" от космоса, който съвсем очевидно беше бяс. И това бе явна подготовка за поклонение на идващия антихрист. (По този повод ще споменем, че редакторът на филмовите новини от официалния вестник на Гръцката архиепископия в Америка - православен свещеник - горещо препоръча на всички православни този филм, като го нарече забележителен и способен да ни научи на любов. За съжаление, хората, които се опитват да разберат какво става, са много по-малко от онези, които просто се увличат от общото настроение.)

Бих могъл да приведа и други подробности от този род, но целта ми е не да ви наплаша, а да ви накарам да осъзнаете какво става около нас. Наистина, сега е по-късно, отколкото мислим. Сега Апокалипсисът става реалност. И колко е печално да видиш християни, а още повече - православни младежи, над чиито глави надвисва тази невъобразима трагедия, да

мислят, че в тези ужасни времена могат да продължат да водят т. нар. "нормален живот", като изцяло участвуват в капризите на това глупаво, покланящо се на себе си поколение, което съвсем не подозира, че "раят на глупците", в който живеем, всеки миг ще рухне; поколение, напълно неподготвено за отчайващите времена, които непосредствено ни очакват. Сега вече въпросът се състои не в това да бъдеш "добър" или "лош" православен християнин, въпросът вече стои така: ще се запази ли нашата вяра изобщо? У мнозина тя няма да се запази - идващият антихрист ще бъде прекалено привлекателен, прекалено съответстващ на духа на тези светски неща, към които ние така се стремим, и повечето хора дори няма да могат да разберат, че покланяйки му се, те са загубили своето християнство.

Но зовът на Христа все още се носи към нас: нека започнем да се вслушваме в него. Най-ясният израз на този зов днес идва от поробения безбожен свят [7], където има истински страдания за Христа и сериозност на живота, която тук ние загубваме с голяма бързина, ако вече не сме я изгубили напълно.

Един православен свещеник в Румъния, о. Георги Калчу, сега умира в комунистически затвор за това, че се е осмелил да призове младите семинаристи и студенти да отхвърлят сляпата привързаност към духа на времето и да започнат да работят за Христа. След като е говорил за празнотата на атеизма, той се е обърнал с такива думи към съвременната младеж:

"Призовавам ви към много по-висок полет, към пълна самоотверженост, към акт на смелост, който хвърля предизвикателство срещу здравия разум. Призовавам ви към Бога, към Този, Който надвишава света, за да можете да познаете безкрайния рай на духовната радост, рай, който вие търсите пипнешком във вашия личен ад и дори в състояние на неосъзнат бунт... Иисус винаги ви е обичал, а сега вие имате възможност да изберете дали да отговорите на Неговия призив. Отговаряйки, вие приемате жребия да отидете и принесете плод, който ще се запази; да бъдете пророци на Христа в света, в който живеете; да обичате ближния като самия себе си и да направите всички хора свои приятели. Да възвестявате с всяка стъпка единствената и безгранична любов, която възвисява човека от положението на роб до това на приятел Божий. За да бъдете пророци на тази освобождаваща любов, която избавя от всякакви окови, връщайки ви вашата цялостност, от мига, в който принесете себе си Богу."

Обръщайки се към младите хора, които не са имали достатъчно вдъхновение да служат на Христовата Църква, защото са възприели светското мнение (разпространено и сред нас, в свободния свят), че

Църквата е само съвкупност от здания или светска организация, о. Георги призовава и тях, и нас да осъзнаем по-дълбоко какво представлява Христовата Църква, да осъзнаем, че "формалното ни членство" в нея е недостатъчно, за да се спасим:

"Христовата Църква е жива и свободна. В нея ние се движим и съществуваме чрез Христа, Който е неин Глава. В Него ние имаме пълна свобода. В Църквата ние познаваме Истината и Истината ще ни направи свободни (срв. Иоан. 8:32). Вие сте в Христовата Църква винаги, когато повдигате човек, преломен от скръб, когато подавате милостиня на бедняк, когато посещавате болен. Вие сте в Христовата Църква, когато се молите: "Господи, помогни ми!" Вие сте в Христовата Църква, когато сте добри и търпеливи, когато се отказвате да се разгневите на брата си, дори ако той е наранил вашите чувства. Вие сте в Христовата Църква, когато се молите: "Господи, прости му!" Когато честно се трудите на работа и се връщате вкъщи изморени, но усмихнати; когато въздавате за злото любов - вие сте в Христовата Църква. Нима, млади приятелю, не виждаш колко е близо Христовата Църква? Ти си Петър и Бог съзижда върху теб Своята Църква. Ти си камък от Неговата Църква, който от нищо не може да бъде надвит... Нека с вярата си построим храмове, храмове, които никаква човешка сила не може да разруши, храмове на Църквата, чиято основа е Христос... Чувствай брата си до теб! Никога не питай: "Кой е той?" По-добре казвай: "Това не е чужд човек, а мой брат. Той е камък от Църквата Христова, какъвто съм и аз."

С такъв зов в сърцата си нека започнем истински да принадлежим към Христовата Църква, към Православната Църква. Външното членство не е достатъчно, вътре в нас трябва да стане промяна, която да ни направи различни от външния свят, дори ако този свят нарича себе си "християнски" и даже "православен". Нека пазим и развиваме тези качества на истинския православен светоглед, за които говорих по-горе: отношение не егоцентрично, а живо, нормално, любещо и прощаващо, пазещо своята невинност и издигнатост над света, дори при пълното съзнание за собствената ни греховност и за силата на окръжаващите ни светски съблазни. Ако наистина живеем според този православен светоглед, нашата вяра ще издържи бъдещите удари и ще стане източник на вдъхновение и спасение за онези, които тепърва ще потърсят Христа, ще Го потърсят дори сред започналото вече крушение на човечеството.

© Превод от английски език със съкращения „Православно слово“,
Православна беседа.

Original text: THE ORTHODOX WORLDVIEW.

Бележки

- 1) Гуру - в сикхизма и индуизма: духовен учител - бел. прев.
- 2) Свами - в източните религии: монах или свят човек - бел. прев.
- 3) Голям увеселителен парк, близо до Лос Анжелос (Калифорния), който бил създаден през 1955 г. по идея на известния продуцент на мултипликационни филми Уолт Дисни - бел. прев.
- 4) Има се предвид тогавашният социалистически лагер - бел. прев.
- 5) Думата буквално означава "целувка", но всъщност е съкращение от Kids in Satan's Service - "Момчета в служба на сатаната" - бел. прев.
- 6) Тоест изтъкано от простота - бел. прев.
- 7) Намиращите се под комунистическия гнет православни страни - бел. прев.

Препечатано от © ["Православна беседа"](#).

**ПРАВОСЛАВНА
БЕСЕДА**